

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (първи състав)

14 май 2024 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива 2013/48/ЕС — Право на достъп до адвокат в наказателното производство — Член 3, параграф 6, буква б) — Временна дерогация от правото на достъп до адвокат при изключителни обстоятелства — Член 9 — Отказ от присъствие на адвокат или от адвокатска защита — Условия — Член 12, параграф 2 — Зачитане на правата на защита и на справедливостта на производството — Допустимост на доказателства — Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз — Писмен отказ на заподозрян, който е неграмотен, от правото му на достъп до адвокат — Липса на разяснения относно възможните последици от отказа от това право — Последици за последващи действия по разследване — Решение относно адекватна мярка за неотклонение — Оценка на доказателства, събрани в нарушение на правото на достъп до адвокат“

По дело C-15/24 PPU [Стачев]ⁱ,

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Софийски районен съд (България) с определение от 11 януари 2024 г., постъпило в Съда на 11 януари 2024 г., в рамките на производство по наказателен процес срещу

СН

при участието на:

Софийска районна прокуратура,

СЪДЪТ (първи състав),

състоящ се от: Ал. Арабаджиев, председател на състава, Т. von Danwitz, P. G. Xuereb, A. Kumin (докладчик) и I. Ziemele, съдии,

генерален адвокат: А. М. Collins,

секретар: Р. Стефанова-Камишева, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 11 март 2024 г.,

* Език на производството: български.

ⁱ — Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

като има предвид становищата, представени:

- за СН, от И. Р. Стоянов, адвокат,
- за Европейската комисия, от J. Vondung и Ив. Залогин, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 11 април 2024 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 3, параграф 6, буква б), член 9, параграф 1, букви а) и б) и член 12, параграф 2 от Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане (ОВ L 294, 2013 г., стр. 1), както и на член 47, параграфи 1 и 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на наказателно производство, образувано срещу СН, български гражданин, който е обвинен в извършването на два грабежа.

Правна уредба

Правото на Съюза

- 3 Съображения 39, 40 и 50—53 от Директива 2013/48 гласят:
 - „(39) Заподозрените или обвиняемите следва да могат да се откажат от право, предоставено съгласно настоящата директива, ако им е предоставена информация относно съдържанието на съответното право и възможните последици от отказа от него. При предоставянето на такава информация следва да се вземе предвид конкретното състояние на заподозрените или обвиняемите, включително възрастта им и психическото и физическото им състояние.
 - (40) Отказът и обстоятелствата, при които е бил направен, следва да бъдат отбелязани посредством процедурата за протоколиране в съответствие с правото на съответната държава членка. [...]
 - [...]
 - (50) Държавите членки следва да гарантират, че при оценката на обясненията на заподозрените или обвиняемите или на доказателствата, придобити в нарушение на правото им на адвокат, или в случаите, в които е разрешена дерогация от това право в съответствие с настоящата директива, се зачитат правата на защита и

справедливостта на производството. Във връзка с това следва да бъде взета предвид практиката на Европейския съд по правата на човека, според която правата на защита биха били по принцип необратимо накърнени, когато уличаващи обяснения, направени по време на полицейския разпит без достъп на лицето до адвокат, бъдат използвани за постановяване на осъдителна присъда. Това не следва да засяга използването на обясненията за други цели, позволени съгласно националното право, като например необходимостта от предприемане на неотложни следствени действия за предотвратяване извършването на други престъпления или настъпването на тежки неблагоприятни последици за някое лице, или цели, свързани с неотложната необходимост да се предотврати сериозно възпрепятстване на наказателното производство, когато достъпът до адвокат или забавянето на разследването биха засегнали необратимо текущи разследвания във връзка с тежко престъпление. Също така, това не следва да засяга националните правила или системи относно допустимостта на доказателствата и не следва да бъде пречка държавите членки да запазят система, при която всички съществуващи доказателства могат да бъдат представени пред съд или съдия, без да се провежда отделна или предварителна преценка на допустимостта на тези доказателства.

- (51) Задължението за полагане на грижа за заподозрени или обвиняеми, които са в потенциално слаба позиция, стои в основата на справедливото правораздаване. Следователно прокуратурата, правоохранителните и съдебните органи следва да улеснят ефективното упражняване на правата на тези лица, предвидени в настоящата директива, например като вземат предвид всяка евентуална слабост, която засяга способността им да упражняват правото си на достъп до адвокат и на уведомяване на трето лице при задържане, и като вземат подходящи мерки, за да гарантират тези права.
- (52) Настоящата директива потвърждава основните права и принципи, признати в Хартата, включително забраната на изтезанията и на нечовешкото или унизително отношение, правото на свобода и сигурност, зачитането на личния и семейния живот, правото на неприкосновеност на личността, правата на детето, интеграцията на хората с увреждания, правото на ефективни правни средства за защита и правото на справедлив съдебен процес, презумпцията за невиновност и правото на защита. Настоящата директива следва да се прилага в съответствие с тези права и принципи.
- (53) Държавите членки следва да гарантират, че разпоредбите на настоящата директива, когато те съответстват на гарантирани в [Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г.] права, се прилагат в съответствие с правата, предвидени в [тази конвенция] и доразвити от практиката на Европейския съд по правата на човека“.

4 Член 1 от тази директива, озаглавен „Предмет“, гласи:

„С настоящата директива се установяват минимални правила относно правото на заподозрени и обвиняеми в наказателно производство [...] на достъп до адвокат [...]“.

5 Член 2 от посочената директива, озаглавен „Приложно поле“, предвижда:

„1. Настоящата директива се прилага за заподозрени или обвиняеми в наказателно производство от момента, в който компетентните органи на държава членка уведомят лицата, с официално съобщение или по друг начин, че са заподозрени или обвиняеми в

извършването на престъпление, независимо дали лицата са задържани. Тя се прилага до приключване на производството, което означава окончателното решаване на въпроса дали заподозреният или обвиняемият е извършил престъплението, включително, когато е приложимо, постановяването на присъдата и изхода от евентуални обжалвания.

[...]

4. [...]

При всички случаи обаче настоящата директива се прилага изцяло, когато заподозреният или обвиняемият са задържани, независимо от фазата на наказателното производство“.

6 Член 3 от Директива 2013/48, със заглавие „Право на достъп до адвокат в наказателното производство“, гласи:

„1. Държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които позволяват на заинтересованите лица реално и ефективно да упражнят правата си на защита.

2. Заподозрените или обвиняемите имат право на достъп до адвокат без неоправдано забавяне. Във всички случаи заподозрените или обвиняемите трябва да имат достъп до адвокат, считано от настъпването на по-ранния от следните моменти:

а) преди да бъдат разпитани от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган;

[...]

в) без неоправдано забавяне след задържането;

[...]

3. Правото на достъп до адвокат включва следното:

а) държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите имат правото да се срещат насаме и да осъществяват връзка с представляващия ги адвокат, включително преди разпита от полицията или от друг правоохранителен орган или от съдебен орган;

б) държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите имат право техният адвокат да присъства и да участва ефективно по време на разпитите им. [...]

в) държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите имат най-малко право техният адвокат да присъства на следните следствени действия или действия по събиране на доказателства, когато тези действия са предвидени в националното право и когато заподозреният или обвиняемият е длъжен или му е разрешено да присъства при извършването на съответното действие:

i) разпознаване;

ii) очна ставка;

iii) възстановка на местопрестъплението.

[...]

6. При изключителни обстоятелства и само в досъдебната фаза държавите членки могат да използват временна дерогация от прилагането на правата, предвидени в параграф 3, доколкото това е обосновано предвид конкретните обстоятелства по делото от една или повече от следните наложителни причини:

- а) когато е налице неотложна необходимост да се предотврати настъпването на тежки неблагоприятни последици за живота, свободата или физическата неприкосновеност на лице;
- б) когато е наложително предприемането на незабавни действия от страна на разследващите органи, за да се предотврати сериозно възпрепятстване на наказателното производство“.

7 Член 9 („Отказ“) от тази директива гласи:

„1. Без да се засягат разпоредбите на националното право, изискващи задължителното присъствие на адвокат или адвокатска защита, държавите членки гарантират по отношение на всеки отказ от право, посочено в членове 3 и 10, че:

- а) на заподозрения или обвиняемия е предоставена ясна и достатъчна устна или писмена информация на прост и разбираем език относно съдържанието на въпросното право и възможните последици на отказа от него; и
- б) отказът е направен доброволно и недвусмислено.

2. Отказът, който може да бъде направен писмено или устно, се отбелязва, заедно с обстоятелствата, при които е направен, като се използва процедурата за протоколиране в съответствие с правото на съответната държава членка.

3. Държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите могат впоследствие да оттеглят този отказ на всеки етап от наказателното производство и че те са уведомени за тази възможност. Оттеглянето поражда действие от момента, в който е направено“.

8 Член 12 от тази директива, озаглавен „Средства за правна защита“, предвижда в параграф 2:

„Без да се засягат националните правила и системи относно допустимостта на доказателствата, държавите членки гарантират, че при оценката в рамките на наказателно производство на обясненията на заподозрени или обвиняеми или на доказателства, получени в нарушение на правото на тези лица на адвокат, или в случаите когато е разрешена дерогация от това право в съответствие с член 3, параграф 6, се зачитат правата на защита и справедливостта на производството“.

9 Член 13 от Директива 2013/48, със заглавие „Уязвими лица“, предвижда:

„Държавите членки гарантират, че при прилагането на настоящата директива се вземат предвид особените нужди на уязвими заподозрени и обвиняеми“.

Българското право

Конституцията на България

- 10 Съгласно член 30, алинея 4 от Конституцията на Република България (наричана по-нататък „българската конституция“):

„Всеки има право на адвокатска защита от момента на задържането му или на привличането му като обвиняем“.

Закон за министерството на вътрешните работи

- 11 Член 72 от Закона за министерството на вътрешните работи (ДВ, бр. 53 от 27.6.2014 г.), в редакцията му, приложима към фактите по главното производство, гласи:

„(1) Полицейските органи могат да задържат лице:

1. за което има данни, че е извършило престъпление;

[...]

(5) От момента на задържането си лицето има право на защитник, като на задържания се разяснява и правото на отказ от защитник и последиците от него, както и правото му да откаже да дава обяснения, когато задържането е на основание ал. 1, т. 1“.

- 12 Член 74 от този закон гласи следното:

„(1) За лицата по чл. 72, ал. 1 се издава писмена заповед за задържане.

(2) В заповедта по ал. 1 се посочват:

1. името, длъжността и местоработата на полицейския орган, издал заповедта;

2. фактическите и правните основания за задържането;

3. данни, индивидуализиращи задържаното лице;

4. датата и часът на задържането;

5. ограничаването на правата на лицето по чл. 73;

6. правото му:

а) да обжалва пред съда законността на задържането;

б) на адвокатска защита от момента на задържането;

[...]

(3) Задържаното лице попълва декларация, че е запознато с правата си, както и за намерението си да упражни или да не упражни правата си по ал. 2, т. 6, букви "б"—"е". Заповедта се подписва от полицейския орган и от задържаното лице.

(4) Отказът или невъзможността на задържаното лице да подпише заповедта се удостоверява с подписа на един свидетел“.

НПК

13 Член 94 от Наказателно-процесуалния кодекс (ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г.), в редакцията му, приложима към фактите по главното производство (наричан по-нататък „НПК“), предвижда:

„(1) Участието на защитник в наказателното производство е задължително, когато:

[...]

6. [...] обвиняемият е задържан“.

14 Съгласно член 96, алинея 1 от НПК:

„Обвиняемият може във всеки момент на производството да се откаже от защитник, освен в случаите на чл. 94, ал. 1, т. 1—3 и 6. На обвиняемия се разясняват последиците от отказа от защитник“.

15 Член 97 от НПК гласи:

„(1) Защитникът може да участва в наказателното производство от момента на задържането на лицето или на привличането му в качеството на обвиняем.

(2) Органът на досъдебното производство е длъжен да разясни на обвиняемия, че има право на защитник, и му осигурява възможност незабавно да се свърже с него. Той не може да извършва никакви действия по разследването и други процесуални действия с участието на обвиняемия, докато не изпълни това си задължение“.

16 Член 248 от НПК предвижда:

„(1) В разпоредителното заседание се обсъждат следните въпроси:

[...]

3. допуснато ли е на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия, на пострадалия или на неговите наследници;

[...]

5. разглеждането на делото при закрити врати, привличането на резервен съдия или съдебен заседател, назначаването на защитник, вещо лице, преводач или тълковник и извършването на съдебни следствени действия по делегация;

6. взетите мерки за процесуална принуда;
7. искания за събиране на нови доказателства;
8. насрочването на съдебното заседание и лицата, които следва да се призоват за него“.

17 Съгласно член 270, алинея 1 от НПК:

„Въпросът за изменение на мярката за неотклонение може да се поставя по всяко време на съдебното производство. Ново искане по мярката за неотклонение в съответната инстанция може да се прави при промяна на обстоятелствата“.

Главното производство и преюдициалните въпроси

- 18 На 16 декември 2022 г. СН е задържан от българската полиция с цел разследване на участието му в грабеж. Същия ден той подписва писмена декларация, в която е отбелязано, че не желае адвокатска защита по негов избор и за негова сметка, както и адвокатска защита от служебен адвокат.
- 19 Съгласно предоставената от запитващата юрисдикция информация последиците от отказа от адвокатска защита обаче не са разяснени на СН, който няма основно образование и не владее писмено български език. Освен това в декларацията се съдържа изискване, когато задържаното лице е неграмотно или не е в състояние само да я попълни, същата да се попълни от полицейски служител, като волеизявленията следва да се направят от самото лице в присъствието на свидетел, който удостоверява тяхната истинност с подписа си. В случая обаче посочената декларация не е подписана нито от полицейски орган, нито от свидетел.
- 20 Непосредствено след задържането му по време на разпита му от полицейски орган в процесуалното качество на свидетел, СН признава, че е участвал в извършването на грабеж. Съгласно акта за преюдициално запитване на СН несъмнено са му били разяснени правата, че не е длъжен да се уличава в извършването на престъпление и че може да откаже да свидетелства. Разпитът обаче е проведен в отсъствието на адвокат. Освен това отсъствието на адвокат било видно и от протоколите, в които са обективирани други действия по разследване, извършени между 16 и 17 декември 2022 г., като следствен експеримент, претърсване, извършено в обитаваното от СН жилище, две разпознавания на заподозрени лица и освидетелстване на СН. По време на тези действия по разследване са събрани доказателства.
- 21 На 17 декември 2022 г. с постановление прокуратурата привлича СН като обвиняем за грабеж. Поради това на същия ден член на Софийска адвокатска колегия (България) е назначен като служебен защитник на СН. Освен това на СН, както и на неговия адвокат, е предявено за запознаване повдигнатото обвинение.
- 22 Впоследствие Софийски районен съд (България), който в случая е запитващата юрисдикция, уважава с определение от 19 декември 2022 г. искането на прокуратурата и постановява спрямо СН мярка за неотклонение „задържане под стража“.
- 23 С определение от 13 юни 2023 г. Софийски районен съд оставя без уважение молбата на СН за изменение на взетата му мярка за неотклонение.

- 24 С постановление от 26 юли 2023 г. на прокуратурата СН е привлечен като обвиняем и за друг грабеж.
- 25 По повод на подадена след това от СН молба за разглеждане на въпроса за адекватната на мярка за неотклонение с определение от 18 август 2023 г. Софийски районен съд решава да приложи по отношение на него по-лека мярка, а именно „подписка“.
- 26 Във връзка с това посоченият съд приема, че правото на СН на адвокатска защита, предвидено в член 30, алинея 4 от българската конституция, е възникнало в момента на задържането му. Упражняването на това право обаче не е било обезпечено от правоохранителните органи. Въпреки попълнената от СН декларация след задържането му не би могло да се формира еднозначен извод, че СН е направил доброволен и осъзнат избор. При това положение нито едно от извършените действия по разследване след задържането на СН и преди привличането му като обвиняем не може да се използва при преценката на наказателната отговорност на СН.
- 27 С определение от 7 септември 2023 г. Софийски градски съд (България) отменя определението на Софийски районен съд от 18 август 2023 г. и потвърждава взетата спрямо СН мярка за неотклонение „задържане под стража“.
- 28 На 2 октомври 2023 г. запитващата юрисдикция отново се произнася по въпроса за мярката за неотклонение и изменя същата в „подписка“. С определение от 7 ноември 2023 г. обаче след протест на прокурора Софийски градски съд отменя наложената на 2 октомври 2023 г. мярка и потвърждава взетата спрямо СН мярка за неотклонение „задържане под стража“.
- 29 Запитващата юрисдикция уточнява, че предметът на висящото пред нея производство е разглеждането на участието на СН в престъплението, за което е привлечен към наказателна отговорност, и че тя следва да се произнесе с крайния си акт по същество относно вината или невинността на СН.
- 30 В това отношение било важно да се провери дали в случая органите на досъдебното производство са обезпечили правото на СН на достъп до адвокат по време на неговото задържане и преди привличането му в процесуалното качество на обвиняем. Относно това право, което произтича от Директива 2013/48, запитващата юрисдикция се позовава, на първо място, на член 12, параграф 2 от тази директива, от който следва, че при оценката в рамките на наказателно производство на обясненията на заподозрени или обвиняеми или на доказателства, получени в нарушение на правото на тези лица на адвокат, се зачитат правата на защита и справедливостта на производството.
- 31 Според запитващата юрисдикция тази разпоредба се прилага не само при постановяване на крайния съдебен акт относно виновността на обвиняемия, но и при преценката каква мярка за неотклонение следва да бъде взета спрямо него. В определението си от 7 септември 2023 г. Софийски градски съд обаче е изключил възможността запитващата юрисдикция да прецени дали в случая доказателствата са били събрани в нарушение на правото на СН на достъп до адвокат.
- 32 При тези обстоятелства запитващата юрисдикция иска най-напред да се установи дали е съвместима с член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 национална правна уредба и съдебна практика, въз основа на които съдът, който преценява степента на съпричастност

на обвиняемия към вмененото му престъпно деяние с оглед на вземането или изпълнението на подходяща мярка за неотклонение, е лишен от възможността да прецени дали доказателствата са събрани в нарушение на правото на обвиняемия на достъп до адвокат.

- 33 На следващо място, за да провери правилността на застъпеното становище от Софийски градски съд, запитващата юрисдикция иска да установи дали изискването за зачитане на правата на защита и справедливостта на производството по смисъла на член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 е спазено, ако съдът, разглеждащ въпроса за адекватната мярка за неотклонение, използва при формиране на вътрешното си убеждение доказателства, събрани в нарушение на изискванията на тази директива.
- 34 Накрая, отново що се отнася до определението на Софийски градски съд от 7 септември 2023 г., запитващата юрисдикция добавя, че тъй като в това определение е упрекната за липса на обективност, възниква въпросът дали изключването на доказателства, събрани в нарушение на Директива 2013/48 от съда, разглеждащ въпроса за адекватната мярка за неотклонение, въпреки дадените указания от горестояща съдебна инстанция за обратното, влияе негативно на изискванията за справедливост на производството и поражда съмнения в безпристрастността на този съд.
- 35 На второ място, запитващата юрисдикция посочва, че в определението си от 7 ноември 2023 г. Софийски градски съд е приел с оглед на особените обстоятелства в конкретния случай, че е приложима разпоредбата на член 3, параграф 6, буква б) от Директива 2013/48, съгласно която е предвидена възможност за временна дерогация от правото на достъп до адвокат при изключителни обстоятелства. Запитващата юрисдикция обаче уточнява, че според нея тази разпоредба не е изрично приложена в българското законодателство поради явната ѝ несъвместимост с член 30, алинея 4 от българската конституция, който предвижда, че правото на адвокатска защита възниква от момента на задържането или на привличането на дадено лице като обвиняем. Следователно се поставя въпросът дали посоченият член 3, параграф 6, буква б) има директен ефект.
- 36 На трето място, запитващата юрисдикция отбелязва, че в определението си от 7 септември 2023 г. Софийски градски съд е посочил, че макар и да не е бил осигурен защитник на СН по време на задържането му, действията извършени със или без негово участие до времето, в което е привлечен в процесуалното качество на обвиняем, не се явяват незаконосъобразни и същите не губят доказателствената си стойност. В този контекст запитващата юрисдикция иска да се установи дали гаранциите, предвидени в член 9, параграф 1, букви а) и б) от Директива 2013/48 във връзка със съображение 39 от същата директива, са спазени при наличието на писмен отказ от заподозрян, който е неграмотен, от правото му на достъп до адвокат, когато не са му разяснени последиците от такъв отказ и който впоследствие твърди, че не е бил запознат със съдържанието на подписания от него документ по време на задържането му.
- 37 На четвърто и последно място, запитващата юрисдикция уточнява, че съгласно националното законодателство, както то се тълкува от Върховния касационен съд (България), първоначалният отказ на едно задържано лице от правото на адвокатска защита се разпростира и по отношение на всички останали действия по разследването с негово участие, преди да придобие качеството на обвиняем. Така в случая органите на досъдебното производство са извършили множество действия по разследването с участието на СН, след неговото задържане, но при отсъствието на адвокат. В този контекст било важно да се провери дали отказът на заподозрян към момента на неговото задържане

от правото на адвокатска защита изключва задължението на посочените органи да му разяснят правото на достъп до адвокат и последиците от евентуалния отказ непосредствено преди извършването на всяко последващо действие по разследването с участието на посочения заподозрян.

38 При тези обстоятелства Софийски районен съд решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

- „1) Съответства ли на разпоредба на чл. 12, § 2 от [Директива 2013/48] във вр. с чл. 47, § 1 от Хартата национална правна уредба и съдебна практика, въз основа на които съдът, разглеждащ въпроса за наличието на обосновано предположение за съпричастността на обвиняемия към вмененото му престъпно деяние с оглед вземането/изпълнението на адекватната мярка за неотклонение, е лишен от възможността да прецени дали доказателствата са събрани в нарушение на правото му на достъп до адвокат, произтичащо от посочената директива, докато е бил заподозрян и правото му на свободно придвижване е било ограничено от полицейските органи?
- 2) Спазено ли е изискването за зачитане правата на защита и справедливостта на производството по смисъла на чл. 12, § 2 от Директива 2013/48, ако съдът, разглеждащ въпроса за адекватната мярка за неотклонение, използва при формиране на вътрешното си убеждение доказателства, събрани в нарушение на изискванията на посочената директива, докато лицето е било заподозряно и правото му на свободно придвижване е било ограничено от полицейските органи?
- 3) Изключването на доказателства, събрани в нарушение на Директива 2013/48 от съда, разглеждащ въпроса за адекватната мярка за неотклонение, въпреки дадените указания от горестояща съдебна инстанция за противното, влияе ли негативно на изискванията на чл. 12, § 2 от Директива 2013/48 във вр. с чл. 47, § 1 и § 2 от Хартата за справедливост на производството и поражда ли съмнения в безпристрастността на съда?
- 4) Предвидената в чл. 3, § 6, б. „б“ от Директива 2013/48 възможност за временна дерогация на правото на достъп до адвокат при изключителни обстоятелства в досъдебната фаза, когато е наложително предприемането на незабавни действия от страна на разследващите органи, за да се предотврати сериозно възпрепятстване на наказателното производство, има ли директен ефект в съответната държава членка на ЕС, при условие че посочената разпоредба не е транспонирана в националното ѝ законодателство?
- 5) Спазени ли са гаранциите на чл. 9, § 1, б. „а“ и „б“ във вр. със съображение (39) от Директива 2013/48 при наличието на писмен отказ от правото на достъп до адвокат по отношение на заподозрян, който е неграмотен, на когото не са разяснени възможните последици от отказа и който впоследствие твърди пред съда, че не е бил запознат със съдържанието на подписания от него документ по време на ограничаване на правото му на свободно придвижване от полицейските органи?
- 6) Отказът на заподозрян към момента на неговото задържане от адвокатска защита, произтичаща от разпоредбите на Директива 2013/48, изключва ли задължението на държавните органи да му разяснят правото на достъп до адвокат и възможните последици от евентуалния отказ непосредствено преди извършването на всяко последващо действие по разследването с негово участие?“.

По искането за прилагане на спешното преюдициално производство

- 39 Запитващата юрисдикция е поискала преюдициалното запитване да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство, предвидено в член 23а, първа алинея от Статута на Съда на Европейския съюз и в член 107 от Процедурния правилник на Съда.
- 40 В подкрепа на искането си запитващата юрисдикция посочва, че СН е задържан от 16 декември 2022 г.
- 41 В това отношение трябва да се припомни, на първо място, че преюдициалното запитване по настоящото дело се отнася до тълкуването на Директива 2013/48, която попада в обхвата на част трета, дял V от Договора за функционирането на ЕС, предмет на която е пространството на свобода, сигурност и правосъдие. Ето защо това преюдициално запитване може да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство.
- 42 Що се отнася, на второ място, до условието за спешност, това условие е изпълнено по-специално когато съответното лице по главното производство понастоящем е лишено от свобода и продължаването на задържането му зависи от изхода на спора по главното производство, като се има предвид, че положението на това лице следва да се прецени към момента на разглеждане на искането преюдициалното запитване да се разгледа по реда на спешното производство (решение от 8 декември 2022 г., CJ (Решение за отлагане на предаването поради наказателно преследване), C-492/22 PPU, EU:C:2022:964, т. 46 и цитираната съдебна практика).
- 43 В случая от изложените от запитващата юрисдикция факти се установява, че от 19 декември 2022 г. СН действително е бил лишен от свобода и че се намира в това положение към датата на разглеждане на искането преюдициалното запитване да се разгледа по реда на спешното производство.
- 44 Освен това с поставените въпроси запитващата юрисдикция иска по-специално да се установи дали изискванията, предвидени в Директива 2013/48, са спазени, когато, след като е бил задържан, СН се е отказал от правото си на достъп до адвокат, което в зависимост от тълкуването на тази директива може да се отрази както на взетата спрямо СН мярка за неотклонение, така и на произнасянето относно наказателната му отговорност, а следователно и на продължаването на задържането му.
- 45 При тези обстоятелства на 25 януари 2024 г. по предложение на съдията докладчик и след изслушване на генералния адвокат първи състав на Съда решава да уважи искането на запитващата юрисдикция преюдициалното запитване да бъде разгледано по реда на спешното преюдициално производство.

По преюдициалните въпроси

По четвъртия въпрос

- 46 С четвъртия си въпрос, който следва да се разгледа на първо място, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 3, параграф 6, буква б) от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че при липсата на транспониране на тази разпоредба в националния правен ред полицейските органи на съответната държава членка могат да се

позоват на посочената разпоредба по отношение на заподозрян или обвиняем, за да извършат дерогация от прилагането на предвиденото в тази директива право на достъп до адвокат.

- 47 За да се отговори на този въпрос, следва да се припомни, че член 3, параграф 1 от Директива 2013/48 установява основния принцип, че заподозрените и обвиняемите имат право на достъп до адвокат в срок и по начин, които им позволяват реално и ефективно да упражнят правата си на защита (решение от 15 септември 2022 г., ДД (Повторен разпит на свидетел), C-347/21, EU:C:2022:692, т. 40 и цитираната съдебна практика).
- 48 Този принцип е конкретизиран в член 3, параграф 2 от посочената директива, съгласно който заподозрените или обвиняемите имат право на достъп до адвокат без неоправдано забавяне, и във всички случаи, считано от настъпването на по-ранния от четири конкретни момента, изброени в букви а)—г) от тази разпоредба. Освен това в член 3, параграф 3 от посочената директива се уточняват в букви а)—в) елементите, включени в правото на достъп до адвокат.
- 49 Временните дерогации от правото на достъп до адвокат, които могат да бъдат предвидени от държавите членки, са изброени изчерпателно в член 3, параграфи 5 и 6 от Директива 2013/48 (решение от 12 март 2020 г., VW (Право на достъп до адвокат в случай на неявяване), C-659/18, EU:C:2020:201, т. 42).
- 50 Така съгласно член 3, параграф 6, буква б) от тази директива — разпоредба, посочена от запитващата юрисдикция — държавите членки могат временно да дерогират от прилагането на правата, предвидени в параграф 3 от посочения член, доколкото това е обосновано с оглед на конкретните обстоятелства по делото, „когато е наложително предприемането на незабавни действия от страна на разследващите органи, за да се предотврати сериозно възпрепятстване на наказателното производство“.
- 51 Що се отнася до въпроса дали при липсата на транспониране на член 3, параграф 6, буква б) от Директива 2013/48 в националния правен ред полицейските органи на съответната държава членка могат да се позоват на тази разпоредба по отношение на заподозрян или обвиняем, от постоянната съдебна практика следва, че във всички случаи, когато по съдържанието си разпоредбите на една директива са безусловни и достатъчно точни, частноправните субекти могат да се позовават на тях пред националните съдилища в спорове с държавата, ако тя не е транспонирала в срок директивата в националното право или ако я е транспонирала неправилно (решение от 20 април 2023 г., Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato (Община Джиноза), C-348/22, EU:C:2023:301, т. 62 и цитираната съдебна практика). Не може обаче една директива сама по себе си да поражда задължения за частноправен субект и следователно тя самата не може да му бъде противопоставяна (решение от 3 май 2005 г., Berlusconi и др., C-387/02, C-391/02 и C-403/02, EU:C:2005:270, т. 73 и цитираната съдебна практика).
- 52 В случая е достатъчно да се констатира, че с член 3, параграф 6, буква б) от Директива 2013/48 не се установява право, на което частноправен субект да може да се позове срещу държава членка, но затова пък се допуска държавите членки да предвидят дерогация от прилагането на правото на достъп до адвокат при изключителни обстоятелства. Следователно съгласно съдебната практика, припомнена в точка 51 от настоящото решение, при липсата на транспониране на тази разпоредба даден публичен орган не може да се позове на нея по отношение на заподозрян или обвиняем.

53 С оглед на всички изложени по-горе съображения на четвъртия въпрос следва да се отговори, че член 3, параграф 6, буква б) от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че при липсата на транспониране на тази разпоредба в националния правен ред полицейските органи на съответната държава членка не могат да се позовават на посочената разпоредба по отношение на заподозрян или обвиняем, за да дерогират от прилагането на правото на достъп до адвокат, което е предвидено ясно, точно и безусловно в посочената директива.

По петия въпрос

54 С петия си въпрос, който следва да се разгледа на второ място, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 9, параграф 1 от Директива 2013/48 във връзка със съображение 39 от тази директива трябва да се тълкува в смисъл, че поставените от тази разпоредба изисквания за отказ от правото на достъп до адвокат са спазени в случай на писмен отказ от това право на заподозрян, който е неграмотен, на когото не са разяснени възможните последици от този отказ, и който твърди, че не е бил запознат със съдържанието на подписания от него документ по време на задържането му.

55 В член 9, параграф 1 от Директива 2013/48 са предвидени две условия за отказ от правото на достъп до адвокат в наказателното производство.

56 Съгласно член 9, параграф 1, буква а) заподозреният или обвиняемият трябва да е получил информацията относно съдържанието на правото на достъп до адвокат и възможните последици на отказа от това право, като се уточнява, че информацията, която може да бъде предоставена устно или писмено, трябва да е ясна и достатъчна, както и да е предоставена на прост и разбираем език. Освен това съгласно посочения член 9, параграф 1, буква б) отказът трябва да е направен доброволно и недвусмислено.

57 В това отношение в съображение 39 от Директива 2013/48 се уточнява, че при предоставянето на такава информация следва да се вземе предвид конкретното състояние на заподозрените или обвиняемите, включително възрастта им, както и психическото и физическото им състояние. По този начин, като изисква да се вземе предвид конкретното състояние, посочената директива цели да гарантира, че решението за отказ от право на достъп до адвокат се взема при пълно познаване на фактите.

58 В този контекст член 13 от Директива 2013/48 предвижда, че при прилагането на тази директива се вземат предвид особените нужди на уязвими заподозрени и обвиняеми, като в това отношение съображение 51 от същата директива се отнася до „заподозрени или обвиняеми, които са в потенциално слаба позиция“ и до „всяка евентуална слабост, която засяга способността им да упражняват правото си на достъп до адвокат“.

59 Първо, в случая запитващата юрисдикция посочва, че подсъдимият в разглежданото по главното производство наказателно дело е неграмотен.

60 Както отбелязва Европейската комисия в писменото си становище, заподозрян или обвиняем като подсъдимия в главното производство трябва поради своята неграмотност да се счита за уязвимо лице по смисъла на член 13 от Директива 2013/48.

- 61 При това положение нито член 9, параграф 1, нито член 13 от посочената директива позволяват да се достигне до заключението, че обстоятелството, че заподозреният или обвиняемият е неграмотен, само по себе си изключва възможността това лице надлежно да декларира, че се отказва от правото на достъп до адвокат. Това обстоятелство обаче трябва надлежно да се вземе предвид при такъв отказ.
- 62 Второ, запитващата юрисдикция иска да се установи доколко е релевантен фактът, че при отказа на подсъдимия от правото на достъп до адвокат той не е бил информиран за възможните последици от такъв отказ.
- 63 В това отношение е достатъчно да се отбележи, че както бе припомнено в точка 56 от настоящото решение, член 9, параграф 1, буква а) от Директива 2013/48 изрично изисква на заподозрения или обвиняемия да бъде предоставена информация относно възможните последици от отказа от правото на достъп до адвокат.
- 64 Следователно, ако се окаже, че при изявлението за отказ от правото си на достъп до адвокат подсъдим като този в разглежданото по главното производство наказателно дело не е получил на прост и разбираем език ясна и достатъчна, с оглед на положението му на уязвимо лице, информация за съдържанието на това право и за възможните последици от отказа от него, което запитващата юрисдикция следва да провери, не може да се приеме, че този отказ отговаря на изискванията на член 9, параграф 1 от Директива 2013/48.
- 65 Трето, запитващата юрисдикция изтъква обстоятелството, че в случая подсъдимият в разглежданото по главното производство наказателно дело твърди, че не е бил запознат със съдържанието на подписания от него документ по време на задържането му.
- 66 Тъй като този аспект е свързан с удостоверяването на отказа, следва да се посочи, че в член 9, параграф 2 във връзка със съображение 40 от Директива 2013/48 се предвижда, че изявлението за отказ, което може да бъде направено писмено или устно, и обстоятелствата, при които е било направено, се отбелязват съгласно процедурата за протоколиране в съответствие с правото на съответната държава членка.
- 67 Макар член 9, параграф 2 да препраща към националното процесуално право, що се отнася до начина на отбелязване на отказа от право на достъп до адвокат, посоченото в тази разпоредба удостоверяване трябва обаче непременно да позволява да се провери дали са спазени изискванията на параграф 1 от посочения член 9.
- 68 Запитващата юрисдикция уточнява, че съгласно националното право в декларацията за отказ се съдържа изискването, когато задържаните лица са неграмотни или не са в състояние сами да я попълнят, същата да се попълни от служител, като волеизявленията следва да се направят от самото лице в присъствието на свидетел, който удостоверява тяхната истинност с подписа си. В конкретния случай обаче не са положени подписи от полицейски орган и от свидетел.
- 69 В това отношение, ако се потвърди — което запитващата юрисдикция следва да провери — че отказът на подсъдимия от правото на достъп до адвокат в разглежданото по главното производство наказателно дело е отбелязан в нарушение на националното процесуално право, само по себе си обстоятелството, че подсъдимият е подписал документ,

удостоверяващ твърдението му, че се е отказал от правото на достъп до адвокат, не може да докаже, че той се е отказал от това право при пълно спазване на изискванията на член 9, параграф 1 от Директива 2013/48.

- 70 С оглед на всички изложени по-горе съображения на петия въпрос следва да се отговори, че член 9, параграфи 1 и 2 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че не може да се приеме, че изявлението за отказ от право на достъп до адвокат, направено от заподозрян, който е неграмотен, отговаря на изискванията на посочения член 9, параграф 1, когато заподозреният не е бил уведомен по начин, при който се отчита надлежно конкретното му положение, за възможните последици от такъв отказ и когато този отказ не е бил отбелязан в съответствие с националното процесуално право по начин, който позволява да се провери дали са спазени посочените изисквания.

По шестия въпрос

- 71 С шестия си въпрос, който следва да се разгледа на трето място, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 9, параграф 3 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че след отказа на заподозрян от правото му на достъп до адвокат полицейските органи остават длъжни да уведомят това лице непосредствено преди извършването на всяко последващо действие по разследването с негово участие за правото му на достъп до адвокат и за възможните последици от отказа от това право.
- 72 Най-напред, следва да се припомни, че в съответствие с постоянната практика на Съда, за да се тълкува определена разпоредба от правото на Съюза, трябва да се вземат предвид не само нейният текст, но и контекстът ѝ, както и целите на правната уредба, от която тя е част (вж. в този смисъл решение от 2 декември 2021 г., Vodafone Kabel Deutschland, C-484/20, EU:C:2021:975, т. 19 и цитираната съдебна практика).
- 73 В това отношение, първо, трябва да се посочи, че съгласно член 9, параграф 3 от Директива 2013/48 държавите членки гарантират, че заподозрените или обвиняемите могат впоследствие да оттеглят отказа на всеки етап от наказателното производство и че те са уведомени за тази възможност.
- 74 От текста на член 9, параграф 3 може да се направи извод, че отказът от право на достъп до адвокат, който е извършен в съответствие с изискванията на Директива 2013/48, има действие до оттеглянето му и не е необходимо той да се повтаря за всяко последващо действие по разследване.
- 75 При положение обаче, че член 9, параграф 3 от Директива 2013/48 изисква заподозрените или обвиняемите да бъдат уведомени за възможността да оттеглят отказа си на всеки етап от наказателното производство, в посочената разпоредба не се уточнява дали това изискване е изпълнено, когато съответното лице е било уведомено само веднъж за тази възможност, или напротив, тази информация трябва да бъде предоставена на всеки следващ етап от посоченото производство, дори преди всяко последващо действие по разследване.
- 76 Второ, що се отнася до контекста, следва да се вземе предвид член 13 от Директива 2013/48, който изисква при прилагането на посочената директива да се отчитат особените нужди на уязвимите заподозрени и обвиняеми, както бе припомнено в точка 58 от настоящото решение. Както отбелязва Комисията в писменото си становище, сложността на правилата

на наказателното производство, особено уредбата относно събирането и използването на доказателства, ограничава способността на уязвимото заподозряно или обвиняемо лице да ги разбере напълно и/или да реагира своевременно и адекватно.

- 77 Трето, следва да се вземе предвид целта на Директива 2013/48, която е да създаде по-специално благоприятни условия за правото на получаване на съвети, защита и представителство, което е прогласено в член 47, втора алинея от Хартата, и правото на защита, гарантирано с член 48, параграф 2 от Хартата (решение от 12 март 2020 г., VW (Право на достъп до адвокат в случай на неявяване), С-659/18, EU:C:2020:201, т. 44 и цитираната съдебна практика).
- 78 С оглед на тези обстоятелства предвиденото в член 9, параграф 3 от Директива 2013/48 изискване за предоставяне на информация предполага, че при всички положения, ако лицето, което е разпитано от полицейските органи или от друг правоприлагащ или съдебен орган, се намира в уязвимо положение, тези органи са длъжни да припомнят на това лице възможността да оттегли изявлението си за отказ от правото на достъп до адвокат, преди да се пристъпи към каквото и да било действие по разследване, като разпит, разпознаване на заподозрени лица, очна ставка или възстановка на местопрестъплението, посочени съответно в член 3, параграф 3, букви б) и в) от Директивата, в хода на което действие по разследване, поради неговата интензивност и важност отсъствието на адвокат може да навреди в особена степен на интересите и правата на съответното лице.
- 79 Това тълкуване се подкрепя от съображение 20 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 2012 г., стр. 1), в което се уточнява, че „[с]лед като информацията за определено право е предоставена, от компетентните органи не се изисква да я повтарят, освен ако това не се налага от конкретните обстоятелства по случая [...]“.
- 80 С оглед на всички изложени по-горе съображения на шестия въпрос следва да се отговори, че член 9, параграф 3 от Директива 2013/48 трябва да се тълкува в смисъл, че в случай на отказ от право на достъп до адвокат от страна на уязвимо лице по смисъла на член 13 от посочената директива това лице трябва да бъде уведомено за възможността да оттегли отказа, преди да бъде извършено каквото и да било последващо действие по разследване, в хода на което, предвид интензивността и важността на това действие по разследване, отсъствието на адвокат може да навреди в особена степен на интересите и правата на посоченото лице.

По въпроси от първи до трети

- 81 С въпроси от първи до трети, които следва да се разгледат заедно, запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 във връзка с член 47, параграфи 1 и 2 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба и съдебна практика, съгласно които съд, който разглежда съпричастността на обвиняем към престъпно деяние, за да определи дали мярката за неотклонение, която трябва да му бъде наложена, е адекватна, е лишен от възможността към момента на вземането на решение относно продължаването на задържането на посочения обвиняем да прецени дали доказателствата са били събрани в нарушение на изискванията на посочената директива и евентуално да изключи тези доказателства.

По допустимостта

- 82 Относно допустимостта на тези въпроси е важно да се припомни, че само националният съд, който е сезиран със спора в главното производство, може да прецени необходимостта от преюдициално решение и релевантността на въпросите, които поставя на Съда и които се ползват с презумпция за релевантност. Следователно, след като поставеният въпрос се отнася до тълкуването или валидността на норма от правото на Съюза, Съдът по принцип е длъжен да се произнесе, освен ако е очевидно, че исканото тълкуване няма никаква връзка с действителността или с предмета на спора в главното производство, ако проблемът е от хипотетично естество или още ако Съдът не разполага с необходимите данни от фактическа и правна страна, за да бъде полезен с отговора на посочения въпрос (решение от 22 февруари 2024 г., Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, т. 35 и цитираната съдебна практика).
- 83 В случая пред запитващата юрисдикция има висящо наказателно производство срещу СН, който понастоящем е с мярка за неотклонение „задържане под стража“. Безспорно е, че този съд е компетентен да се произнесе по наложената на СН мярка за неотклонение и че той счита, че следва да разгледа тази мярка както в разпоредително заседание, така и на настоящия етап от посоченото наказателно производство.
- 84 При тези обстоятелства исканото с въпроси от първи до трети тълкуване на Директива 2013/48 има връзка с главното производство и не може да се счита за хипотетично.
- 85 От това следва, че въпроси от първи до трети са допустими.

По същество

- 86 При сегашното състояние на правото на Съюза по принцип само националното право може да определи правилата относно допустимостта и преценката в рамките на наказателно производство на информация и доказателства, получени в разрез с правото на Съюза (решение от 30 април 2024 г., M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, т. 128 и цитираната съдебна практика).
- 87 Освен това при липсата на правила на Съюза в тази област, въз основа на принципа на процесуална автономия вътрешният правен ред на всяка държава членка трябва да уреди процесуалните правила за съдебните производства, предназначени да гарантират защитата на правата, които страните в процеса черпят от правото на Съюза, при условие обаче че те не са по-неблагоприятни от правилата, които уреждат подобни положения, подчинени на вътрешното право (принцип на равностойност), и не правят практически невъзможно или прекомерно трудно упражняването на правата, предоставени от правото на Съюза (принцип на ефективност) (решение от 30 април 2024 г., M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, т. 129 и цитираната съдебна практика).
- 88 При това положение, що се отнася до изискванията, произтичащи от принципа на ефективност, Съдът вече е постановил, че необходимостта от изключване на данни и доказателства, получени в нарушение на предписанията на правото на Съюза, трябва да се преценява с оглед по-специално на опасността, която допустимостта на такива данни и доказателства представлява за спазването на принципа на състезателност, а следователно и на правото на справедлив съдебен процес (решение от 2 март 2021 г., Prokuratuur (Условия за достъп до данните за електронните съобщения), C-746/18, EU:C:2021:152, т. 44).

- 89 Освен това член 12, параграф 2 във връзка със съображение 50 от Директива 2013/48 изрично задължава държавите членки да гарантират, без да се засягат националните правила и системи относно допустимостта на доказателствата, че при оценката в рамките на наказателно производство на обясненията на заподозрени или обвиняеми или на доказателства, получени в нарушение на правото на тези лица на адвокат, се зачитат правата на защита и справедливостта на производството.
- 90 В това отношение е важно да се отбележи, че от една страна, съгласно член 2, параграф 4, последна алинея от Директива 2013/48 тя се прилага изцяло, когато заподозреният или обвиняемият е задържан, независимо от фазата на наказателното производство. Следователно член 12, параграф 2 от посочената директива се прилага към момента, в който съдът трябва да се произнесе по мярката за неотклонение на обвиняем.
- 91 От друга страна, както е посочено в съображения 52 и 53 от Директива 2013/48, член 12, параграф 2 от тази директива трябва да се тълкува в светлината на Хартата, по-специално с оглед на правото на свобода и сигурност, на правото на получаване на съвети, защита и представителство, както и на правото на защита и на справедлив съдебен процес, гарантирани съответно в член 6, в член 47, втора алинея и в член 48, параграф 2 от Хартата, както и в светлината на съответстващите им права, гарантирани по-специално в член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (вж. по аналогия решение от 1 август 2022 г., TL (Липса на устен и писмен превод), С-242/22 PPU, EU:C:2022:611, т. 40).
- 92 От това следва, на първо място, че в член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 се съдържа изискването съдът, който разглежда въпроса за адекватността на мярката за неотклонение на обвиняем, да може да прецени при вземането на решение относно продължаването на задържането на този обвиняем дали доказателствата са били събрани в нарушение на изискванията на тази директива.
- 93 В случая запитващата юрисдикция посочва, че съдът, който разглежда мярката за неотклонение, разполага по принцип с възможността да провери дали са спазени произтичащите от Директива 2013/48 права, но че по силата на национална съдебна практика той е лишен възможността да прецени дали доказателствата са били събрани в нарушение на изискванията на посочената директива.
- 94 Като се има предвид обаче посоченото в точка 92 от настоящото решение, член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 не допуска такава национална съдебна практика.
- 95 На второ място, що се отнася до последиците, които сезираният съд трябва да изведе при разглеждането на мярка за неотклонение на обвиняем от обстоятелството, че доказателства са били събрани в нарушение на изискванията на Директива 2013/48, следва да се отбележи, от една страна, че тази директива по никакъв начин не задължава съда да изключи автоматично всички тези доказателства.
- 96 От друга страна, съгласно практиката на Европейския съд по правата на човека, която, както се посочва в съображения 50 и 53 от Директива 2013/48, следва да се вземе предвид, когато е установено процесуално нарушение, националните юрисдикции следва да преценят дали този порок е отстранен в хода на последвалото производство (ЕСПЧ, решение от 28 януари 2020 г., Mehmet Zeki Çelebi с/у Турция, SE:ECCHR:2020:0128JUD002758207, § 51).

- 97 Така, в случай че доказателствата са били събрани в нарушение на изискванията на посочената директива, трябва да се прецени дали въпреки този пропуск към момента на решението, което сезираният съд трябва да вземе, наказателното производство като цяло може да се счита за справедливо, като се вземат предвид редица фактори, сред които е и въпросът дали изявленията, събрани в отсъствието на адвокат, са неразделна или важна част от уличаващите доказателства, както и значимостта на другите материали по делото (вж. по аналогия ЕСПЧ, решение от 13 септември 2016 г., Ibrahim и др. с/у Обединеното кралство, SE:ECHR:2016:0913JUD005054108, § 273 и 274).
- 98 При всички положения произтичащото от член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 задължение да се гарантира зачитането на правото на защита и справедливостта на производството при преценката на доказателствата, събрани в нарушение на правото на адвокат, предполага, че доказателство, което дадена страна не е в състояние да обсъди ефективно, трябва да бъде изключено от наказателното производство (вж. по аналогия, що се отнася до член 14, параграф 7 от Директива 2014/41/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година относно Европейска заповед за разследване по наказателноправни въпроси (ОВ L 130, 2014 г., стр. 1), решение от 30 април 2024 г., M.N. (EncroChat), C-670/22, EU:C:2024:372, т. 130).
- 99 С оглед на всички изложени по-горе съображения на въпроси от първи до трети следва да се отговори, че член 12, параграф 2 от Директива 2013/48 във връзка с член 47, параграфи 1 и 2 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална съдебна практика, съгласно която съд, който разглежда съпричастността на обвиняем към престъпно деяние, за да определи дали мярката за неотклонение, която трябва да му бъде наложена, е адекватна, е лишен от възможността към момента на вземането на решение относно продължаването на задържането на посочения обвиняем да прецени дали доказателствата са били събрани в нарушение на изискванията на посочената директива и евентуално да изключи тези доказателства.

По съдебните разноски

- 100 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (първи състав) реши:

- 1) Член 3, параграф 6, буква б) от Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане**

трябва да се тълкува в смисъл, че

при липсата на транспониране на тази разпоредба в националния правен ред полицейските органи на съответната държава членка не могат да се позовават на

посочената разпоредба по отношение на заподозрян или обвиняем, за да дерогират от прилагането на правото на достъп до адвокат, което е предвидено ясно, точно и безусловно в посочената директива.

2) Член 9, параграфи 1 и 2 от Директива 2013/48

трябва да се тълкуват в смисъл, че

не може да се приеме, че изявлението за отказ от право на достъп до адвокат, направено от заподозрян, който е неграмотен, отговаря на изискванията на посочения член 9, параграф 1, когато заподозреният не е бил уведомен по начин, при който се отчита надлежно конкретното му положение, за възможните последици от такъв отказ и когато този отказ не е бил отбелязан в съответствие с националното процесуално право по начин, който позволява да се провери дали са спазени посочените изисквания.

3) Член 9, параграф 3 от Директива 2013/48

трябва да се тълкува в смисъл, че

в случай на отказ от право на достъп до адвокат от страна на уязвимо лице по смисъла на член 13 от посочената директива това лице трябва да бъде уведомено за възможността да оттегли отказа, преди да бъде извършено каквото и да било последващо действие по разследване, в хода на което, предвид интензивността и важността на това действие по разследване, отсъствието на адвокат може да навреди в особена степен на интересите и правата на посоченото лице.

4) Член 12, параграф 2 от Директива 2013/48, във връзка с член 47, параграфи 1 и 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз

трябва да се тълкува в смисъл, че

не допуска национална съдебна практика, съгласно която съд, който разглежда съпричастността на обвиняем към престъпно деяние, за да определи дали мярката за неотклонение, която трябва да му бъде наложена, е адекватна, е лишен от възможността към момента на вземането на решение относно продължаването на задържането на посочения обвиняем да прецени дали доказателствата са били събрани в нарушение на изискванията на посочената директива и евентуално да изключи тези доказателства.

Подписи